

Dezvoltarea colecțiilor și promovarea instituției prin schimbul de publicații:

Studiu de caz

*Ciobanu Silvia
Otgon Aliona*

“O carte extraordinară care vine de la un gânditor remarcabil este o corabie a gândirii, plină până la refuz cu adevăr și frumusețe”

Theodore Parker

Misiunea fundamentală a Bibliotecii Științifice Medicale a USMF „Nicolae Testemițanu” este de a sprijini procesele de studiu, predare și cercetare academică prin colecții de calitate, servicii informaționale și evenimente cu valoare educațională. Ca o derivație firească a acestei misiuni, Biblioteca urmărește promovarea valorilor locale și naționale prin programe și proiecte culturale și științifice.

Dezvoltarea colecțiilor reprezintă una din cele mai importante activități de bibliotecă. Acest proces presupune creșterea colecțiilor și o analiză a nevoilor de informare, restructurare și evaluare a colecțiilor. Considerăm importantă analiza sistematică a schimbului de publicații. Acest obiectiv a fost propus pentru realizarea cercetării de față. A fost

analizat schimbul de publicații care a avut loc între Biblioteca Științifică Medicală și partenerii ei de dezvoltare în perioada anilor 2013-2017. Promovarea cărții și promovarea informației reprezintă activitățile principale pe care se bazează biblioteca. Cartea a fost și trebuie să rămână componenta principală a bibliotecii moderne. Prin carte, cunoaștere, informație de calitate societatea poate fi schimbată în bine. Tehnologiile moderne sunt foarte importante și pot contribui la îmbunătățirea societății, dar numai în condițiile în care sunt utilizate adecvat. Când se va înțelege faptul că informatizarea, computerizarea, internetizarea nu reprezintă scopul bibliotecii, ci sunt doar mijloace de realizare a misiunii bibliotecii, toate lucrurile se vor reuși la locul lor. Până atunci bibliotecarii nu trebuie să scape din vizer cartea și informația de calitate, chiar și în aceste timpuri, când se crede (eronat) că internetul și calculatorul pot înlocui cartea și biblioteca.

Noțiunea de “schimb”, cu sens economic, a apărut în antichitate. Bibliotecile medievale făceau uneori schimb de manuscrise. Istoria schimbului internațional de publicații începe în Franța în secolul al XIX-lea, când vestitul actor și filantrop *Nicolas-Marie-Alexandre Vette mare (1796–1864)* propune Statelor Unite schimbul de publicații cu Europa. Fiind un actor cu mare talent, în timpul turneelor întreprinse nu pierdea prilejul de a vizita numeroase muzee și biblioteci. El a fost surprins de cantitatea dubletelor prețioase care, cu regret, erau lăsate în praf și uitare, dar și lacunele ce prezentau colecțiile. Astfel actorul a venit cu propunerea de a organiza schimbul de cărți, medalii și obiecte de artă și a fost susținut de oamenii de cultură. Senatul american votează crearea unei agenții naționale de schimb cunoscută sub numele de Smithsonian Institution.

„Union intellectuelle des deux mondes” este înscrierea pe ex-libris-ul agenției de la Paris, care are drept scop coordonarea culturală între continente. În câțiva ani de activitate a acestei organizații, academiile și universitățile Franței, Belgiei, Germaniei, Olandei, Italiei, Spaniei, Marii Britanii, Rusiei și aproximativ 50 de orașe americane au realizat schimbul a circa 300 000 volume. Până în anul 1853 circa 130 de instituții și biblioteci din întreaga lume s-au inclus în acest proces.

Sistemul de schimb propus de renumitul actor este considerat ca un precursor al sistemelor de schimb contemporane. Cărți și alte documente schimbate prin intermediul sistemului Vattemare pot fi găsite până în prezent în bibliotecile din întreaga lume, în special din Boston și Paris, Vattemare fiind unul dintre fondatorii Bibliotecii Publice din Boston (Boston Public Library).

Prima convenție privind schimbul internațional de publicații a fost semnată la Paris, la trei ani de la moartea lui Vattemare, în 1867, după care, în scurt timp, au fost încheiate convenții noi: în 1876, 1880. La 15 martie 1886, la Bruxelles este semnată Convenția privind schimburile internaționale de documente oficiale și de publicații științifice și literare, ce prevedea crearea pe teritoriul fiecărui stat semnatar a unui birou național de schimb. Expediind și primind publicațiile, acestea au îndeplinit rolul de intermediari oficiali între societățile savante, literare și științifice ale statelor semnatare. Până în anul 1990 Convenția a fost ratificată de 41 de state.

UNESCO a organizat prima reuniune în domeniul schimbului de documente abia după război, în 1948, când se face o analiză generală a situației mondiale și se dau recomandări statelor participante de a încheia acorduri bilaterale. În februarie 1956 UNESCO organiza o nouă reuniune, la care participă cunoscute personalități în domeniul biblioteconomiei și documentării din numeroase țări ale lumii, precum și unii observatori din partea IFLA, FID, CIA etc. Este audiat raportul lui K. Schmidt-Phiseldeck, conducătorul Institutului Danez pentru Schimburile Internaționale de Publicații Științifice și Literare, care propune crearea unei noi convenții mondiale ce va duce în concordanță toate cerințele și sugestiile statelor lumii pentru o cooperare internațională eficace în acest domeniu. La fel se pune problema instituirii unui organism executiv pentru întregul sistem, care să reglementeze probleme de drept internațional, să obțină concesiile vamale, poștale, feroviare, să organizeze și să extindă schimburile. Toate recomandările au fost expuse delegaților și aprobate în cadrul Conferinței generale la a IX-a sesiune de la New Delhi, în noiembrie 1956, care a autorizat directorul general să prezinte la următoarea sesiune a organizației proiectul unei noi convenții. Cu acest scop, la Bruxelles, în 1958 a fost convocat un comitet interstatal cu participarea specialiștilor din diferite țări, printre care Marea Britanie, Egipt, URSS, Irak, Franța. În calitate de observatori, au fost organizații internaționale precum FID (Federația Internațională de Informare și Documentare), CIA (Consiliul Internațional al Arhivelor) IFLA, Asociația Internațională a Bibliotecarilor Muzicali, Consiliul Europei. Textul final a fost adoptat la 3 decembrie 1958 în cadrul Conferinței generale UNESCO, la cea de-a X-a sesiune. Atunci UNESCO a adoptat 2 convenții: Convenția referitoare la schimburile internaționale de publicații, intrată în vigoare la 23 noiembrie 1961 și Convenția referitoare la schimburile internaționale de publicații oficiale, intrată în vigoare la 30 mai 1961.

Problemele schimbului de publicații între țările din vestul și estul Europei au fost discutate pentru prima dată în 1960 la Budapesta. La conferința organizată de UNESCO au participat delegați din 19 țări europene. S-au pus în discuție probleme precum lipsa mijloacelor materiale, dificultățile lingvistice, majorarea taxelor vamale. Au avut loc dezbateri pe baza comunicărilor prezentate, printre care: Bibliografiile, instrumente de lucru destinate facilitării schimburilor internaționale de publicații, de W. Slabczynski (Polonia); Obstacolele schimburilor de publicații, de G. A. Hamel (Olanda); Situația actuală și perspective de viitor în cadrul schimburilor de publicații universitare și a altor scrieri științifice, de Boris P. Kanevsky (Rusia). Printre recomandări a fost și procurarea unui număr cât mai mare de bibliografii și repertorii, care sunt instrumentele de lucru ale centrelor de schimb, iar publicațiile instituțiilor științifice sunt principalele mijloace de schimb internațional.

Schimbul internațional de publicații s-a dezvoltat mult în ultimii cincizeci-șaizeci de ani ai secolului al XX-lea, datorită creșterii volumului producției editoriale, însă cercetări în acest domeniu și, în

special, privind metodologia de lucru, sunt foarte puține. În anii șaizeci Comisia IFLA de schimburi internaționale a publicat unele criterii care ar sta la baza organizării activității de schimb:

- serviciul de schimb de publicații trebuie să fie o structură autonomă în cadrul bibliotecii și să lucreze în strânsă cooperare cu serviciul de achiziții, schimbul fiind tot o formă de achiziție;
- personalul care se ocupă de schimbul de publicații trebuie să fie altul decât cel care se ocupă în mod curent de achizițiile pe cale comercială, spre a nu pierde din vedere interesele partenerului străin;
- bibliotecarii din serviciile de schimb de publicații trebuie să fie buni cunoscători de limbi străine. Totodată s-au făcut recomandări privind etapele de desfășurare a acestei activități.

Din cele menționate, putem deduce că schimbul internațional de publicații reprezintă o cooperare internațională culturală și științifică, prin intermediul căreia este favorizată libera circulație de idei și informații între diferite instituții și țări. Poziționat undeva între procurare și donație, schimbul este cel mai economic și important mijloc de achiziție a publicațiilor științifice, în special din străinătate. O condiție necesară pentru funcționarea eficientă a schimbului de publicații este buna organizare a Fondului de schimb, ce reprezintă un mijloc de funcționare a bibliotecii ca un sistem social deschis. Transparența acestui sistem oferă posibilități, funcții și obiective practice de dezvoltare a fondului.

Conform Articolului 2(a) al Convenției referitoare la schimburile internaționale, publicațiile de natură juridică, științifice și tehnice, educaționale, culturale și informaționale, cum ar fi cărți, periodice, hărți și planuri, printuri, fotografii, microcopii, lucrări muzicale, publicațiile în Braille și alt material grafic pot servi ca mijloc de schimb. Pentru bibliotecile universitare, precum este și cazul Bibliotecii Științifice Medicale a USMF „Nicolae Testemițanu”, publicațiile cadrelor didactico-științifice ale universității stau la baza activității de schimb atât internațional, cât și național.

Biblioteca Științifică Medicală pe parcursul mai multor ani întreține relații de colaborare cu bibliotecile universităților de medicină din România, Belarus, Carolina de Nord ș.a.

Relațiile de schimb de publicații între instituții se bazează pe contracte, acorduri voluntare între părți. Stabilirea și dezvoltarea relațiilor directe, reciproc avantajoase cu instituțiile din străinătate urmărește posibilitatea obținerii unor publicații științifice de valoare în bibliotecă, fiind o sursă importantă de achiziționare a literaturii străine. Evoluția acestor colaborări a contribuit la dezvoltarea colecțiilor și la promovarea imaginii Bibliotecii ca o instituție infodocumentară de valoare. Printre partenerii Bibliotecii menționăm:

SCHIMB INTERNAȚIONAL - 8 parteneri din 3 țări

✚ BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII „APOLLONIA” IAȘI, ROMÂNIA

✚ BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE “IULIU HAȚEIGANU” CLUJ-NAPOCA, ROMÂNIA

✚ BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE “GRIGORE T. POPA” IAȘI, ROMÂNIA

✚ BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII “DUNĂREA DE JOS” GALAȚI, ROMÂNIA

✚ BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE “CAROL DAVILA” BUCUREȘTI, ROMÂNIA

✚ CAROLINA DE NORD, S.U.A

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ, BELARUS

În perioada anilor 2013-2017 în colecțiile Bibliotecii Științifice Medicale USMF "Nicolae Testemițanu", datorită schimbului de publicații medicale cu bibliotecile universităților de medicină din România, au intrat 813 exemplare de publicații, 379 titluri.

În același timp, au fost expediate circa 498 volume de cărți și ediții periodice. În anul 2014 au fost alocate resurse considerabile pentru cheltuielile poștale, ceea ce a permis expedierea a 248 exemplare.

Anul	Expediate	Primate
2013	152	38
2014	248	49
2015	32	79
2016	40	255
2017	26	392
TOTAL	498	813

La selectarea publicațiilor care urmează a fi transmise partenerilor se ține cont de profilul și necesitățile instituțiilor respective.

Conform datelor statistice din ultimii cinci ani, este evident faptul că numărul publicațiilor primite prin schimb este mult mai mare în raport cu numărul publicațiilor expediate. Această situație nu implică deloc principiul de *reciprocitate* – principiu al relațiilor internaționale, consacrat în acorduri, tratate și convenții în temeiul căruia beneficiarul se obligă să asigure un tratament identic sau echivalent.

Evoluția relațiilor de schimb de publicații, începând de la Alexandre Vettmare până în prezent, a extins semnificația activității de schimb, fiind nu doar un mijloc de dezvoltare a colecțiilor unei biblioteci, dar și o modalitate valoroasă de cooperare interbibliotecară. Dezvoltarea pe scară largă a acestor relații va spori și mai mult rolul și importanța bibliotecii în societatea științifică.